

“Zo bezien, keert de wereld van vóór de oliecrisis niet terug”

*Een onderzoek naar de totstandkoming van het Saoedische olie-embargo van 1973/'74 op
Nederland en de Verenigde Staten*

Opdracht: Bachelor-eindwerkstuk Geschiedenis

Naam: Matthias Lukkes

Student nummer: 5715369

E-mailadres: m.a.lukkes@students.uu.nl

Tel. Nummer: +31681320305

Begeleider: Dr. Matthijs Kuipers

Datum: 30/03/2020

Aantal Woorden: 7994

Samenvatting

Naar aanleiding van de Oktoberoorlog in 1973 besloot de Organisatie van Arabische olie-exporterende landen (OAPEC) een olie-embargo op te leggen aan Nederland en de Verenigde Staten. Wat volgde was een periode van crisis en economische recessie. In bestaande literatuur over Nederland en de oliecrisis wordt vooral gekeken naar hoe Nederland in de oliecrisis terecht was gekomen en hoe zij handelde tijdens de crisis. Er wordt daarbij geconstateerd dat Nederland en de Verenigde Staten werden 'gestraft' door de Arabische coalitie vanwege hun steun aan Israël. Geconcludeerd wordt dat de uiteindelijke invloed van het embargo op de Nederlandse politiek minimaal was, waarmee het embargo als 'ineffectief' wordt bestempeld. Dit paper tracht stelt dit beeld bij door het olie-embargo in een bredere internationale context te plaatsen. Door het gebruik van secundaire literatuur gericht op het Midden-Oosterse perspectief samen met het gebruik van Nederlandse en Amerikaanse staatsdocumenten, toont dit onderzoek dat het embargo wel degelijk effectief bleek voor Saoedi-Arabië. Saoedi-Arabië gebruikte het embargo namelijk om regionale en internationale machtsverhoudingen te veranderen. Een boycot op Nederland bleek daarbij eerder een middel om de beoogde doelen van Saoedi-Arabië te behalen, dan als een doel op zich.

Trefwoorden: Olie, Oliecrisis 1973, Olie-embargo, Small-power Politics, Atlanticisme, Nederland en Europese Integratie, Koude Oorlog, Verenigde Staten, Midden-Oosten, Oktoberoorlog, Henry Kissinger, Saoedi-Arabië, Anwar Sadat, Koning Faisal.

Inhoudsopgave

I. Inleiding	4
II. 'Small power-Nederland in Cold War-Europa'	8
<i>'Power', 'Influence' en machten</i>	8
<i>Atlanticisme en Europese Integratie</i>	10
III. Sadat, Faisal en het Westen	13
<i>Sadat, Israël en Kissinger</i>	13
<i>Koning Faisal en het olie-embargo</i>	15
IV. Olie-embargo: regionale en internationale machtsgreep?	19
<i>Nederland en de Verenigde Staten onder embargo</i>	20
<i>Saoedi-Arabië en de Verenigde Staten</i>	22
V. Conclusie	28
VI. Literatuurlijst	30
<i>Bronnen</i>	30
<i>Literatuur</i>	30

I. Inleiding

‘Zo bezien, keert de wereld van vóór de oliecrisis niet terug.’¹ Dat waren de woorden van Minister-president Joop den Uyl op 1 december 1973. De maanden ervoor hadden verschillende Arabische landen onderdeel van de Organisatie van Arabische olie-exporterende landen (OAPEC) de Verenigde Staten en Nederland een olieboycot opgelegd. Nederland was op dat moment in belangrijke mate afhankelijk van de import van Arabische olie, waardoor de boycot Nederland per direct in een crisissituatie bracht. Den Uyl bracht dit slechte nieuws aan het Nederlandse volk, en besprak daarbij de maatregelen. Om de effecten van de aanstaande crisis te verzachten, had het Kabinet besloten de inmiddels befaamde autoloze zondagen in te stellen, naast andere maatregelen die Den Uyl in diens toespraak herhaalde: ‘...houdt u aan die honderd kilometer maximum op de weg’, en ‘zet de verwarming wat lager, en eerder af.’ De manier waarop energie was gebruikt sinds de Tweede Wereldoorlog zou drastisch moeten veranderen, vond Den Uyl. Men zou vanaf nu moeten leren genoeg te nemen met minder: ‘We moeten beseffen met elkaar dat we niet kunnen voortgaan met het verbruik van beperkte voorraden brandstoffen en grondstoffen, zoals we dat in de laatste kwart eeuw hebben gedaan.’ Om de ernst van de zaak duidelijk te maken aan de Nederlandse burger, had Den Uyl besloten een tv-toespraak te houden; een unicum, en iets wat sindsdien pas zeer recentelijk weer werd gedaan door zittend premier Mark Rutte.²

Dit feit geeft blijk van de situatie waarin Nederland zich dacht te verkeren: een crisis was in aantocht die de economie hoogstwaarschijnlijk zou ontwrichten. Door het embargo zouden de prijzen stijgen, en zou er bovendien een tekort aan olie kunnen ontstaan, beiden met catastrofale gevolgen. Nederland had sinds de oorlog ongekende economische groei gekend, die volgens sommige academici niet mogelijk was geweest zonder de stabiele en lage prijzen die de oliemarkt tot dan had gekend.³ Door het embargo zou dat nu veranderen, hetgeen een historische breuk betekende. Deze breuk realiseerde

---

¹ Youtube, ‘Toespraak Joop Den Uyl over oliecrisis’ (versie 16 augustus 2011), <https://www.youtube.com/watch?v=rj-jivW3-Ac> (18 maart 2020).

² Nederlandse Publieke Omroep, ‘NOS Journaal: Toespraak premier Rutte’ (versie 16 maart 2020), https://www.npostart.nl/nos-journaal-toespraak-premier-rutte/16-03-2020/POW_04509035_ (18 maart 2020).

³ R. Andraeasjan, ‘World energy crisis and the Middle East’, in: R.W. Ferrier en A. Fursenko (red.), *Oil in the World Economy* (New York 1989) 37-49, aldaar 42.

ook Den Uyl zich, en met het herhalen van de maatregel om brandstof op de bon te zetten, toonde Den Uyl de uitzonderlijkheid van de situatie: 'Dat betekent dat voor het eerst sinds de oorlog, een jonge generatie zal kennismaken met een distributie aan schaarste.'

Hoe was Nederland terechtgekomen in het epicentrum van deze internationale politieke en economische crisis? Veel is al geschreven over Nederland en de oliecrisis. Autoriteiten op dit onderwerp, zoals Duco Hellema en Fred Grünfeld, hebben al onderzocht hoe het embargo tot stand is gekomen en wat voor effecten het heeft gehad op de Nederlandse politiek. Beide concluderen daarbij dat het embargo weinig effect heeft gehad op het Nederlandse buitenlandbeleid en daarom 'niet heeft gewerkt.'⁴ De argumentatie hierbij luidt: Nederland hield voet bij stuk gedurende het embargo door niet in te gaan op het ultimatum van Saoedi-Arabië, waarmee de boycot niet het beoogde effect heeft gehad.

Is dat echter zo te zeggen? Waarom besloten deze landen eigenlijk Nederland te boycotten? De redenatie van de auteurs lijkt te zijn: Nederland steunde Israël vóór en tijdens de Oktoberoorlog, daar waar de Arabische coalitie Egypte en Syrië steunden. Daarop besloten de landen onderdeel van OAPEC een boycot uit te voeren op Nederland, als 'straf'.⁵ In de literatuur lijkt veel ruimte te zijn voor het beschrijven van de besluitvorming van de Nederlandse staatslieden om Israël te steunen, maar er blijkt weinig ruimte te zijn om de motivatie van de Arabische landen te verduidelijken. Toch lijkt de vraag 'heeft het olie-embargo gewerkt?' niet te beantwoorden zonder in de eerste plaats te begrijpen wat het beoogde doel was van zij die het embargo uitvoerden. De bovenstaande redenties in de literatuur over de Nederlandse oliecrisis lijken dan ook te simpel, en geen oog te hebben voor de bredere tendensen die zich afspeelden in het Midden-Oosten, en in de wereld.

Dat is precies wat dit paper wil bijstellen. Door meer aandacht te besteden aan de totstandkoming van het Arabische besluit om het olie-embargo in te stellen, tracht dit paper de Nederlandse oliecrisis in een breder internationaal-historisch perspectief te plaatsen. Als dit wordt gedaan, dan valt op dat de totstandkoming van het embargo veel complexer ligt dan hoe deze tot nu toe is verklaard. Door te kijken naar Saoedi-Arabië, diens overwegingen om het embargo in te voeren en diens invloed op beleid van de

---

⁴ Fred Grünfeld, *Nederland en het Midden-Oosten. Het Arabische olie-embargo 1973/1974 & De verplaatsing van de Nederlandse ambassade in Israël, 1980* (Leiden 1984) 110-111; Hellema, Duco, Cees Wiebes en Toby Witte, *Doelwit Rotterdam. Nederland en de oliecrisis 1973-1974* (Den Haag 1998) 262.

⁵ Hellema e.a., *Doelwit Rotterdam*, 9.

Verenigde Staten en Nederland, onderzoekt dit paper wat het daadwerkelijke antwoord is op de vraag: 'heeft het olie-embargo van 1973/1974 gewerkt?' Dit paper bestaat uit drie delen, die allen bijdragen aan het vinden van het uiteindelijke antwoord op deze vraag.

Het eerste hoofdstuk kijkt naar de positie van Nederland in het internationale systeem tijdens de eerste helft van de Koude Oorlog. Door theorieën omtrent de invloed en strategieën van zogeheten *small powers* te analyseren, beschrijft dit hoofdstuk de theorieën waarop het Nederlands buitenlandbeleid zich baseerde in de periode van de eerste helft van de Koude Oorlog (1950-1970). Door dit te doen, biedt het eerste hoofdstuk een kader van waaruit de beslissingen die Nederland nam gedurende het embargo begrepen moeten worden.

Het tweede hoofdstuk verlegt de focus naar een ander perspectief: dat van het Midden-Oosten. In dit gedeelte wordt de aanloop geanalyseerd van Saoedi-Arabië in de jaren '50 en '60 naar de Oktoberoorlog. Daarnaast wordt er gekeken naar de uiteindelijke beweegredenen van Koning Faisal om het embargo van '73/'74 uit te voeren. Hierbij zal literatuur gebruikt worden die het embargo vanuit een Midden-Oosters perspectief benadert. Hierbij wordt enkel de casus van Saoedi-Arabië bestudeerd, ondanks dat meerdere landen een embargo instelden op Nederland. Dit wordt gedaan omdat Saoedi-Arabië destijds de grootste exporteur van olie aan Nederland was. Haar besluit om mee te doen aan het embargo was daardoor doorslaggevend voor de uiteindelijke impact van het embargo op Nederland.

Het derde hoofdstuk analyseert enkele Amerikaanse en Nederlandse Staatsdocumenten die betrekking hadden op de periode van het embargo zelf. Door te kijken naar besprekingen en correspondenties tussen Amerikaanse, Nederlandse en Saoedisch staatslieden, wordt verder onderzocht wat de beoogde doelen waren van de betrokken partijen tijdens het embargo. Het hoofdstuk sluit af door de lange termijn gevolgen van het embargo voor Saoedi-Arabië, de Verenigde Staten en Nederland te bespreken.

Tot slot volgt er een conclusie, waarin de bevindingen van alle drie hoofdstukken samen worden genomen. Hierdoor wordt getracht een antwoord te geven op de hoofdvraag, die luidt: *Waarom besloot Saoedi-Arabië in 1973/1974 naast de olieboycot op de Verenigde Staten ook een embargo in te stellen op Nederland, en was dit embargo*

succesvol? De conclusie sluit af door de mogelijke beperkingen van dit onderzoek te bespreken.

II. 'Small power-Nederland in Cold War-Europa'

'Power', 'Influence' en machten

Binnen de internationale betrekkingen wordt de manier waarop een staat handelt veelal verklaard aan de hand van diens positie in het internationale systeem. De positie die een staat wordt toegekend in dit systeem, kan verklaard worden aan de hand van de hoeveelheid *macht* die een staat bezit.⁶ Macht is een ingewikkeld begrip, en kan op verschillende manieren worden uitgelegd. In dit paper wordt de definitie van Max Weber gehanteerd, die stelt dat macht gelijkstaat aan het vermogen om in een sociale omgeving (in dit geval het internationale systeem) de eigen wil door te drukken, zonder dat andere sociale spelers (in dit geval andere staten) hier iets tegen kunnen doen.⁷ Het uitvoeren van macht, wordt in dit paper aangenomen, kan daarbij op twee manieren verlopen: machtsuitoefening met sancties, en machtsuitoefening zonder sancties. Bij de eerste variant wordt macht uitgeoefend door het creëren van een reële dreiging voor de tegenpartij, om zo de eigen wil door te drukken. Bij de tweede wordt macht uitgeoefend zonder dat er een dreiging aan te pas komt. De eerste, dwingende, vorm van macht, zo stellen politicologen Peter Bachrach en Morton Baratz, is *power*. De tweede, niet-dwingende, noemen zij *influence*, ofwel invloed.⁸ Voor het vervolg van het stuk zullen de Nederlandse termen gebruikt worden.

De mate van macht of invloed die een staat tot zijn beschikking heeft, bepaalt derhalve diens positie in de wereldpolitiek. Binnen dit spectrum van staten in het internationale systeem wordt een onderscheid gemaakt tussen een gradatie van staten, ook wel 'machten'. Zo zijn er kleine, middelmatige, grote en zelfs supermachten. Wat een staat echter een kleine of een middelmatige macht, of een grote of supermacht maakt, is vaak onduidelijk en context afhankelijk, waardoor geen academische consensus bestaat over waar het onderscheid tussen deze machten ligt.⁹ Wel is het duidelijk dat er verschillende gradaties van macht te onderscheiden zijn in de wereldpolitiek. Nederland

---

⁶ Johannes Reef, *Die Niederlande im Internationalen System. Fallstudien zum Einfluss eines Kleinstaates* (Münster 1995) 15.

⁷ Reef, *Die Niederlande im Internationalen System*, 15.

⁸ Peter Bachrach en Morton S. Baratz, 'Decisions and Nondecisions: An Analytical Framework', *The American Political Science Review* 57 (1963) 3, 632-642, aldaar 637-638; Reef, *Die Niederlande im Internationalen System*, 16-17.

⁹ Laurien Crump en Susanna Erlandsson, 'Introduction. Smaller powers in Cold War Europe', in: Laurien Crump en Susanna Erlandsson (red.), *Margins for manoeuvre in Cold War Europe: the influence of smaller powers* (Abingdon 2020) 1-10, aldaar 4.

wordt in de internationale betrekkingen sinds het begin van de negentiende eeuw doorgaans gezien als een kleine macht.¹⁰

Voor dit paper wordt gebruik gemaakt van een onderscheid tussen twee typen machten in het internationale systeem, zoals dit door historici Laurien Crump en Susanna Erlandsson in *Margins for manoeuvre in Cold War Europe* vastgesteld wordt. De daarin besproken theorie van Crump en Erlandsson stelt dat er een onderscheid te maken valt tussen kleinere machten, zogeheten *smaller powers*, en grotere machten, ook wel *larger powers*.¹¹ In de context van de Koude Oorlog is Nederland een kleinere macht en zijn de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie de grotere machten.

Wat betekent het voor een staat om een kleinere macht te zijn in de wereldpolitiek? Dat is afhankelijk van de manier waarop er naar machtsverhoudingen wordt gekeken. Zo is er het realisme, waarbij de grootte van de manifestatie van macht van een staat in grote mate samenhangt met diens militaire capaciteit.¹² De gedachtegang van Bachrach en Baratz volgend, biedt militaire capaciteit een staat het vermogen sancties toe te passen, hetgeen *power* bewerkstelligt.¹³ Hoe meer militaire capaciteit, hoe groter de macht. Kleinere staten die vaak weinig militaire capaciteit bezitten, spelen daardoor volgens het realisme een ondergeschikte rol in de wereldpolitiek. Hieruit volgend stellen realisten vaak dat kleine staten weinig andere keuze hebben dan ofwel neutraal blijven om militair conflict te vermijden, ofwel zich scharen achter een grootmacht om zo diens bescherming te kunnen genieten. Deze kijk op de wereldpolitiek zal een land als Nederland daarom eerder zien als een volger van de grotere machten, dan als een entiteit *an sich* die het vermogen bezit individuele beslissingen te nemen in het internationale systeem.¹⁴

Een andere manier om naar machtsverhoudingen te kijken is vanuit een liberaal perspectief: het idee dat niet alleen militaire macht het gedrag van staten bepaalt, maar dat ook binnenlandse politiek of niet-statelijke spelers als internationale organisaties een rol spelen in de besluitvorming. Liberalen zien de wereldpolitiek als een plek waar zowel binnenlands- als buitenlands belang samenkomen en waar staten verschillende relaties met elkaar kunnen onderhouden, die uiteindelijk bepalen welke keuzes staten maken, en

---

¹⁰ Ruud van Dijk e.a., 'Introduction: A small state on the global scene', in: Ruud van Dijk e.a. (red.), *Shaping the International Relations of the Netherlands 1815-2000* (London 2018) 1-12, aldaar 1-2.

¹¹ Crump en Erlandsson, 'Introduction. Smaller powers in Cold War Europe', 4.

¹² Ian Hurd, *International Organizations. Politics, Law, Practice* (Cambridge 2018) 20.

¹³ Bachrach en Baratz, 'Decisions and Nondecisions: An Analytical Framework', 16-17.

¹⁴ J.J.C. Voorhoeve, *Peace Profits and Principles. A Study of Dutch Foreign Policy* (Leiden 1985) xv.

welke niet.¹⁵ Zo wordt in het werk van Crump en Erlandsson de originele kijk op het gedrag van kleinere machten in de Koude Oorlog aan de kaak gesteld. Zij stellen dat kleine staten niet enkel in dienst stonden van de Verenigde Staten of de Sovjet-Unie, maar dat zij een mate van bewegelijkheid bezaten waardoor zij alsnog invloed konden uitoefenen op de Europese politiek, soms tegen de wil van de supermachten.¹⁶ Deze bewegelijkheid bood kleine staten alsnog de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op het internationale systeem. Macht hing daardoor niet alleen af van militaire capaciteit, maar ook van economische macht, politieke wil, of diplomatieke samenwerking.

Atlanticisme en Europese Integratie

De twee belangrijkste theorieën die gedurende de eerste helft van de Koude Oorlog (1950-1970) het buitenlandbeleid van Nederland beschrijven, zijn het Atlanticisme en de weg naar Europese Integratie. De jaren '70 zijn daarbij bijzonder, omdat deze beschouwd worden als breukjaren in het Nederlandse buitenlandbeleid.¹⁷

Het Nederlandse buitenlandbeleid na de Tweede Wereldoorlog werd gedomineerd door het Atlanticisme – het hebben, behouden en versterken van een goede band met de Verenigde Staten. De inval van Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog had aangetoond dat het pacifisme van Nederland geen garantie was voor het vermijden van conflict in Europa.¹⁸ Als kleine macht besloot Nederland daarom haar traditionele neutraliteit in de wereldpolitiek te verruilen voor een trouw bondgenootschap met de grotere macht de Verenigde Staten.¹⁹ De gedachte was dat Nederland als kleinere macht zichzelf niet kon verdedigen in een instabiel-naoorlogs Europa, en het hebben van een machtige bondgenoot met grote defensieve capaciteiten zou de veiligheid van Nederland garanderen. Hierbij was de Verenigde Staten de enige geschikte kandidaat. In de hoop een Europees machtsevenwicht te herstellen, zou het sluiten van bondgenootschappen met Europese landen wellicht juist blokvorming kunnen veroorzaken. Dit zou polariserend

---

¹⁵ Hurd, *International Organizations*, 22-23.

¹⁶ Crump en Erlandsson, 'Introduction. Smaller powers in Cold War Europe', 1.

¹⁷ Kim van der Wijngaart, *Bondgenootschap onder Spanning. Nederlands-Amerikaanse Betrekkingen, 1969-1976* (Hilversum 2011) 9; L.J. Brinkhorst, 'Nederland in de Europese Gemeenschap: terugblik en vooruitzicht', in: P.M. Hommes (red.), *Nederland en de Europese eenwording* (Den Haag 1980) 200-218, aldaar 209-210; Alfred van Staden, 'The Changing Role of the Netherlands in the Atlantic Alliance', *West European Politics* 12 (Januari 1989) 1, 99-111, aldaar 100.

¹⁸ Voorhoeve, *Peace Profits and Principles*, 101.

¹⁹ *Ibidem*, 108.

kunnen werken, met een mogelijk nieuw conflict in het reeds verwoeste continent als gevolg.²⁰

Naast de angst voor een nieuw conflict, speelden echter andere redenen mee bij de keuze om niet voor Europese allianties te kiezen. Zo heerste er bij Nederland de angst dat een samenwerking met Europese grotere machten zoals Frankrijk een machtsoverwicht zou kunnen veroorzaken waarbinnen Nederland weinig te zeggen zou hebben.²¹ Daarnaast gold er het aloude wantrouwen dat Europese landen hadden tegenover hun grotere buurlanden. De geschiedenis had staatslieden geleerd dat te machtige burens vaak resulteerden in spanningen en conflict, en dat wilde Nederland koste wat kost voorkomen. Een sterke macht aan de andere kant van de oceaan die neutraal stond in Europese zaken zou dergelijke perikelen kunnen voorkomen.²² Bovendien heerste de gedachte, in het geval van een reële veiligheidsdreiging zoals een Communistische inval, dat alleen een supermacht als de Verenigde Staten de veiligheid van Nederland zou kunnen garanderen.²³ Om deze redenen was het vinden van een Europese macht die Nederland zou kunnen beschermen uitgesloten, en zocht Nederland in plaats daarvan een nauw verbond met de Verenigde Staten.

Binnen dit verbond stelde Nederland zich in toenemende mate zeer loyaal op. Het idee hierachter was dat onvoorwaardelijke steun aan de Atlantische bondgenoot Nederland meer status en krediet zou brengen.²⁴ Dit krediet zou Nederland kunnen gebruiken om de Verenigde Staten onder druk te zetten wanneer Nederland hulp van diens bondgenoot kon gebruiken. Met een 'loyaliteit in ruil voor een voor wat, hoort wat-principe' beoogde Nederland een wederkerige relatie met de Verenigde Staten op te bouwen, om zo meer invloed uit te kunnen oefenen op de wereldpolitiek. Het was om deze reden dat Nederland gedurende de jaren '60 en begin jaren '70 zich doorgaans zeer loyaal opstelde aan de Verenigde Staten.²⁵

De periode van loyaliteit in de eerste helft van de Koude Oorlog vond plaats op hetzelfde moment dat er pogingen werden gedaan tot integratie tussen enkele Europese

---

²⁰ Alfred van Staden, 'The Changing Role of the Netherlands in the Atlantic Alliance', 15.

²¹ Brinkhorst, 'Nederland in de Europese Gemeenschap: terugblik en vooruitzicht', 205.

²² L.G.M. Jaquet, 'The role of a small state within alliance systems', in: P.M. Hommes, *Nederland en de Europese eenwording* (Den Haag 1980) 185-199, aldaar 193-194.

²³ Jaquet, 'The role of a small state within alliance systems', 192; Voorhoeve, *Peace Profits and Principles* 144-146.

²⁴ Voorhoeve, *Peace Profits and Principles*, 118.

²⁵ Wijngaart, *Bondgenootschap onder Spanning*, 222.

landen. Zo werd er begin jaren '60 gepoogd een Europese Politieke Samenwerking (EPS) op te zetten. Als kleine macht was Nederland over het algemeen zeer gebaat bij supranationale organisaties. Supranationale organisaties bieden kleinere machten namelijk de mogelijkheid zich te onderscheiden op basis van kennis in plaats van macht, waardoor zij aanzienlijk meer invloed kunnen uitoefenen op 'het grotere geheel'.²⁶

Toch, ondanks de voordelen die supranationale organisaties kleine machten konden bieden, was Nederland niet zo happig op een verdere Europese integratie die de Europese Politieke Samenwerking moest voorstellen. Nederland was namelijk tevreden met datgene wat bondgenoot de Verenigde Staten haar tot dusver had gebracht en het was bang dat een dergelijk EPS zoals Frankrijk wilde, dit in gevaar zou brengen.²⁷ Bovendien was het bang voor een dominant Frankrijk wanneer Engeland niet de mogelijkheid zou krijgen toe te treden tot de gemeenschap. Het gevolg was dat Nederland het plan-Fouchet dat in 1962 door Frankrijk was opgesteld, afschoot.²⁸ Later, na het aftreden van Charles de Gaulle in 1969, vond er een Europese *Reveil* (heropleving) plaats onder opvolger Charles Pompidou.²⁹ Toch bleek Nederland wederom niet enthousiast over het aangaan van een verdere Europese integratie. De angst om haar gunstige bondgenootschap met de Verenigde Staten op te geven, probeerde zij ook toen te voorkomen. Gedurende de eerste 20 jaar van de Koude Oorlog kan daarom geconcludeerd worden dat de buitenlandpolitiek van Nederland verliep zoals Joris Voorhoeve deze beschrijft: 'whenever there is a serious conflict between European integration and Atlantic cooperation, give preference to Atlantic interests.'³⁰

---

²⁶ Jaquet, 'The role of a small state within alliance systems', 189.

²⁷ Brinkhorst, 'Nederland in de Europese Gemeenschap: terugblik en vooruitzicht', 206; Voorhoeve, *Peace Profits and Principles*, 180-181.

²⁸ Wijngaart, *Bondgenootschap onder Spanning*, 27.

²⁹ *Ibidem*, 28.

³⁰ Voorhoeve, *Peace Profits and Principles*, 192.

III. Sadat, Faisal en het Westen

Sadat, Israël en Kissinger

Het is nu tijd om de focus te verplaatsen naar het Midden-Oosten. Onder welke omstandigheden kwam het olie-embargo tot stand? Om antwoord te geven op deze vraag, is het goed te beginnen bij de Oktoberoorlog.

Op 6 oktober 1973 vielen Egypte en Syrië Israël binnen. Het directe doel van de inval was om de gebieden van het Sinai-schiereiland en de Golanhoogten, die Egypte en Syrië hadden verloren aan Israël in 1967, terug te winnen. Weinigen hadden echter verwacht dat Egypte en Syrië een nieuwe oorlog zouden aangaan met Israël. Israël had namelijk de Zesdaagse oorlog in 1967 overtuigend gewonnen en had met het veroveren van de Sinai en de Golan bewezen dat het te machtig was voor zowel Egypte als Syrië. Sinds de Zesdaagse oorlog leken de verhoudingen tussen de landen weinig te zijn veranderd. Waarom zouden de Arabische landen een oorlog starten die ze niet konden winnen?³¹

Dit had alles te maken met de plannen van de Egyptische president Anwar Sadat. Na de oorlog van 1967 was het Egyptische volk met een vernederd gevoel achtergebleven, en werd het land getroffen door een zware economische recessie.³² Toen Sadat in 1970 aantrad als President, zag hij het daarom als zijn taak om de Egyptische trots herstellen door de Sinai te heroveren. Tegelijkertijd wilde hij vrede en stabiliteit in de regio creëren om zo de Egyptische economie op te kunnen bouwen.³³ De spanningen die heersten tussen Israël en Egypte maakten vrede echter onmogelijk, zeker nadat Egypte na de Uitputtingsoorlog van 1967-1970 had verklaard dat er 'noch oorlog, noch vrede' bestond tussen beide landen.³⁴ Daarnaast zou het Egypte niet lukken de Sinai terug te krijgen door het machtsoverwicht dat Israël had verkregen: militair gezien was Egypte inferieur, en had het te weinig drukmiddelen, ofwel macht, om Israël de wil op te leggen.

Voor Sadat leek de uitweg van de ongunstige Egyptische situatie inmenging van de Verenigde Staten, om zo alsnog invloed uit te kunnen oefenen op Israël. De Egyptische

---

³¹ Thomas W. Lippman, *Hero of the Crossing: How Anwar Sadat and the 1973 War Changed the World* (Nebraska 2016) 1.

³² Lippman, *Hero of the Crossing*, xiii-xiv.

³³ William L. Cleveland, *A History of the Modern Middle East* (New York 2012) 176; Lippman, *Hero of the Crossing*, 10.

³⁴ Yoram Meital, 'The October War and Egypt's Multiple Crossings', in: Asaf Siniver (red.), *The Yom Kippur War: Politics, Diplomacy, Legacy* (New York 2013) 49-66, aldaar 50.

president was er namelijk van overtuigd dat Amerikaanse inmenging in het conflict een stabiele vrede in de regio zou kunnen bewerkstelligen.³⁵ De Verenigde Staten hadden zich de laatste jaren echter weinig bemoeid in het gebied.³⁶ Om toch de Amerikaanse inmenging te forceren, besloot Sadat ondanks de geringe overwinningskansen, een oorlog te starten tegen Israël.

Met een oorlog tegen Israël startten Egypte en Syrië namelijk niet alleen een regionaal conflict. Egypte en Syrië werden beide op dat moment gesteund door de Sovjet-Unie, daar waar Israël gesteund werd door de Verenigde Staten. Door de Oktoberoorlog kwamen beide wereldmachten in tijden van *detente*, een periode van verminderde spanningen in de Koude Oorlog, daardoor terecht in een ongewilde proxy-oorlog. De oorlog bracht de Verenigde Staten daarmee in een lastig parket: zij wilden diens *detente* niet riskeren voor een lokaal conflict, wat ook voor de Sovjet-Unie gold.³⁷ Het behoud van *detente* was namelijk essentieel volgens de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Henry Kissinger, daar het een mogelijke nucleaire confrontatie tussen de wereldmachten voorkwam.³⁸ Tegelijkertijd zou het verlies van Israëlische zijde internationaal gezichtsverlies voor de Verenigde Staten betekenen, wat voor Kissinger eveneens onacceptabel was.³⁹ Het gevolg van de oorlog was dan ook dat de Verenigde Staten zich genoodzaakt zagen in te mengen en zo snel mogelijk een staakt-het-vuren te bewerkstelligen, om zo het opbreken van *detente* te voorkomen en tegelijkertijd internationaal gezichtsverlies te vermijden.

Sadat had echter nog een tweede tactiek om te verzekeren dat de Verenigde Staten zich zou inmengen met de Arabisch-Israëlische oorlog. In de maanden voorafgaand aan het conflict had Sadat verschillende Arabische leiders benaderd om hen aan te moedigen een ander type wapen in te zetten: het oliewapen.⁴⁰ Een van de leiders die Sadat sprak was Faisal bin Abdulaziz Al Saud, koning van Saoedi-Arabië.

---

³⁵ Meital, 'The October War and Egypt's Multiple Crossings', 50.

³⁶ Lippman, *Hero of the Crossing*, 12; Rachel Bronson, *Thicker Than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia* (New York 2006) 109.

³⁷ *Ibidem*, 11.

³⁸ Gerald R. Ford Presidential Library & Museum (hierna: GRF), Ann Arbor, Ford Presidency – Foreign Affairs and National Security, National Security Adviser. Memoranda of Conversations 1973-1977, Box 2. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, November 27, 1973 – Nixon, Kissinger, Bipartisan Congressional Leadership, Washington (Versie September 2009), https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/guides/findingaid/Memoranda_of_Conversations.asp (19 maart 2020).

³⁹ GRF, Box 2. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, November 27, 1973 – Nixon, Kissinger, Bipartisan Congressional Leadership.

⁴⁰ Bronson, *Thicker Than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*, 115.

Koning Faisal en het olie-embargo

De aanvraag van Sadat bij Koning Faisal om het oliewapen in te zetten, was een belangrijke stap in de totstandkoming van het uiteindelijke Saoedische embargo op Nederland en de Verenigde Staten. Toch was een verzoek van de Egyptische president niet de enige reden voor Faisals besluit een boycot in te zetten. Een aantal jaren voor het embargo was het namelijk nog helemaal niet zo vanzelfsprekend geweest dat Saoedi-Arabië steun zou bieden aan Egypte en Syrië. Regionale machtsverschuivingen brachten hier echter verandering in.

In de jaren '50 en '60 heersten grote spanningen tussen Egypte en Saoedi-Arabië, nadat Gamel Abdel Nasser in 1952 aan de macht was gekomen in Egypte. De landen stonden qua politiek gedachtegoed, bondgenoten en conflicten gedurende deze periode recht tegen over elkaar. Nasser genoot met diens populistische, pan-Arabische en anti-monarchistische boodschap grote populariteit in het Midden-Oosten. Ook werd Nasser openlijk gesteund door de Sovjet-Unie, waardoor Saoedi-Arabië, een monarchie en sterk anticommunistisch, Nasser zag als een directe dreiging. De burgeroorlog in Yemen van 1962, die uitliep op een proxy-oorlog tussen Egypte en Saoedi-Arabië, bevestigde deze dreiging.⁴¹ Met Egypte als dominante leider van het Midden-Oosten, zag Saoedi-Arabië de Palestijnse kwestie gedurende deze periode als ondergeschikt belang. In plaats daarvan was zij meer bezig met het zekerstellen van haar eigen veiligheid in de regio.⁴²

Het verlies van de Zesdaagse-oorlog maakte echter dat Nassers invloed en aanzien in het Midden-Oosten in 1967 aanzienlijk afnam. Egypte, eens gezien als de leider van het Midden-Oosten, was economisch en militair gebroken.⁴³ In plaats van leiden, zocht Egypte nu economische en militaire steun bij Arabische bondgenoten, hetgeen het deed op de Arabische conferentie van Khartoum.⁴⁴ Saoedi-Arabië besloot op de conferentie toe te stemmen en Egypte te financieren in de komende jaren. Saoedi-Arabië eiste daarvoor in ruil echter wel terugtrekking van de aanwezige Egyptische soldaten in Yemen, waar de proxy-oorlog tussen beide landen nog steeds woedde. Nasser stemde toe, waarop Saoedi-Arabië Egypte en Jordanië begon te subsidiëren in hun conflict met Israël.⁴⁵

---

⁴¹ Madawi Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia* (New York 2010) 119.

⁴² Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia*, 113.

⁴³ Bronson, *Thicker Than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*, 103.

⁴⁴ Yoram Meital, 'The Khartoum Conference and Egyptian Policy after the 1967 War: A Reexamination', *Middle East Journal* 54 (Winter 2000) 1, 64-82, aldaar 74.

⁴⁵ Meital, 'The Khartoum Conference and Egyptian Policy after the 1967 War: A Reexamination', 75.

Deze onderhandeling was van groot belang voor Saoedi-Arabië: het maakte haar van buitenbeentje in het Midden-Oosten tot een centrumspeler in de Arabische politiek.⁴⁶ Het gevolg was dat regionale machtsverhoudingen in het Midden-Oosten veranderden. De invloed van Saoedi-Arabië op het Midden-Oosten nam daarop toe, waardoor zij steeds meer betrokken raakte bij het Arabisch-Israëliësch conflict. Dit had deels te maken met het feit dat Koning Faisal zelf een fanatiek moslim was, zoals ook later zal blijken. Onder Faisal besloot Saoedi-Arabië naast de financiële steun aan Egypte, vanaf 1969 ook de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) te voorzien van financiële voorzieningen.⁴⁷

Saoedi-Arabië begon zo langzaam de leiderschapsrol van Egypte in de regio over te nemen. Dit stelde haar in staat om haar panislamistische beleid uit te dragen in de regio. Dit was belangrijk, omdat Nassers revolutionaire en pan-Arabische retoriek in de regio lange tijd een dreiging had gevormd voor het Saoedische koningshuis. Ook binnenslands had Nassers boodschap radicale seculaire en socialistische ideologieën aangewakkerd. Dit 'radicalisme' in binnen- en buitenland vormde voor een directe veiligheid van het huis Saud.⁴⁸ Met de leiderschapsrol had Saoedi-Arabië deze dreiging weten te onderdrukken, maar de bezetting van Israël van de Palestijnse, Egyptische en Syrische gebieden zou een groeiend radicalisme in de Arabische wereld in de hand kunnen werken. Dit zou zich uiteindelijk weer tegen de Saudische monarchie kunnen keren.⁴⁹ Door het voorgestelde embargo van Sadat te steunen, zou Saudi-Arabië als leider zich bewijzen voor de Arabische wereld, en daarmee de controle over de regio en het radicalisme behouden.

Toestemmen met het embargo bracht echter wel consequenties met zich mee. Saoedi-Arabië had haar olievoorraden altijd gebruikt voor handel met de VS en andere landen. Hier had ze enerzijds haar financiële situatie aan te danken waardoor zij invloed in de regio had kunnen winnen. Anderzijds ontleende Saoedi-Arabië aan de oliehandel haar veiligheid. In ruil voor olie, had de Verenigde Staten Saoedi-Arabië namelijk lange tijd wapens en veiligheid geboden in de tijden dat Nasser en de Sovjet-Unie een dreiging vormden.⁵⁰ Met de nieuwe rol van Saoedi-Arabië en het verdwijnen van Nassers dreiging, was er nog steeds de aanwezigheid van de Sovjet-Unie. Saoedi-Arabië zag het nabije

---

⁴⁶ Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia*, 126.

⁴⁷ Bronson, *Thicker Than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*, 103; Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia*, 127.

⁴⁸ Bronson, *Thicker Than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*, 129.

⁴⁹ Bronson, *Thicker Than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*, 115; Daniel Yergin, *The Prize. The Epic Quest for Oil, Money, and Power* (London 1991) 594.

⁵⁰ Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia*, 114.

communistiche land met diens expansieve doelen als een dreiging, mede door diens reeds behaalde succes door in buurland Zuid-Jemen om de communistische invloed uit te breiden.⁵¹ Bovendien was Saoedi-Arabië een aantrekkelijk doelwit door de grote aanwezigheid van olie, die zij moeilijk kon verdedigen door haar lange onverdedigbare grenzen en kleine staande leger.⁵² Het behoud van de befaamde handelsovereenkomst van 'oil for security' dat Saoedi-Arabië kende met de Verenigde Staten (en nog steeds kent), was dan ook van essentieel belang om de veiligheid van het land te garanderen.⁵³ Een olie-embargo zou haar bondgenoot kunnen provoceren, waardoor Saoedi-Arabië haar handelsovereenkomst met de Verenigde Staten op het spel zou zetten.⁵⁴

Saoedi-Arabië stond dus voor de keuze: of Saoedi-Arabië zou het embargo afwijzen, en daarmee haar regionale machtspositie kunnen verliezen, of zij zou het embargo instellen, en daarmee haar bondgenootschap met de Verenigde Staten op het spel zetten. Waarom besloot Saoedi-Arabië toe te zeggen op Sadats verzoek?⁵⁵

Dit had allereerst te maken met het feit dat Saoedi-Arabië in de aanloop naar de Oktoberoorlog al langere tijd ontevreden over het gedrag van bondgenoot de Verenigde Staten.⁵⁶ Saoedi-Arabië had gehoopt dat de Verenigde Staten meer druk zouden zetten op Israël om de VN-resolutie 242 na te leven, zeker nadat Nixon in diens presidentscampagne had beloofd een hogere prioriteit te geven aan het Midden-Oosten.⁵⁷ Saoedi-Arabië onder koning Faisal zag de bezetting van Israël van de Palestijnse, Egyptische en Syrische gebieden namelijk als onrechtmatig: Koning Faisal was een groot tegenstander van het feit dat een van de drie heilige Islamitische steden, Jeruzalem, sinds 1967 volledig bezet werd door het Joodse volk.⁵⁸ Weinig was echter van terecht gekomen van de beloftes van Nixon en de VS bemoeide zich, zoals gezegd, nauwelijks met het Midden-Oosten in het begin van de jaren '70. De Saoedische minister van Olie, Sjeik Ahmed Zaki Yamani, had om deze reden, samen met de angst voor het opkomende radicalisme, in 1972 al meermaals

---

⁵¹ Bradley Bowman, 'Realism and Idealism: US Policy toward Saudi Arabia, from the Cold War to Today', *Parameters* (Winter 2005-06) 92-105, aldaar 97.

⁵² Bowman, 'Realism and Idealism: US Policy toward Saudi Arabia', 98.

⁵³ Bronson, *Thicker Than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*, 125.

⁵⁴ Ibidem, 112.

⁵⁵ Ibidem, 115.

⁵⁶ Michael J. Nojeim en David P. Kilroy, *Days of Decision: Turning Points in U.S. Foreign Policy* (Washington 2011) 173.

⁵⁷ Bronson, *Thicker Than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*, 115.

⁵⁸ Ibidem, 108.

gedreigd met het potentieel gebruik van een oliewapen, als de Verenigde Staten niet meer druk op Israël zouden uitoefenen.⁵⁹

Daarnaast was er sprake van een grotere internationale verandering die een olie-embargo economisch gunstig zou maken: een verschuivende oliemarkt. Lange tijd waren de olievelden in het Midden-Oosten in de handen geweest van de zeven grote westerse oliebedrijven, ook wel de *seven sisters*.⁶⁰ Door hun enorme marktaandeel lukte het om de prijs van olie na de Tweede Wereldoorlog voor tientallen jaren stabiel en laag te houden.⁶¹ Vanaf de jaren '60 kwam hier echter verandering in. Door de komst van OPEC in 1962 kwam er meer zeggenschap voor de producerende landen. Zij wilden meer zeggenschap over de vorming van de olieprijs, omdat de lage prijzen ervoor zorgden dat er te weinig rendement voor de producerende landen overbleef. Uit het verlangen om meer invloed te hebben op de nationale oliereserves, werd een groot deel van de oliebedrijven in de jaren '60 gedeeltelijk of zelfs in het geheel genationaliseerd door de Arabische landen.⁶²

Terwijl dit gebeurde, raakte de wereld in de jaren '60 in toenemende mate afhankelijk van geïmporteerde olie, waarvan een groot deel afkomstig was uit het Midden-Oosten. Saoedi-Arabië was daarbij de dominante olieproducent.⁶³ Ondertussen was olie sinds de Tweede Wereldoorlog meer en meer de dominante energiebron geworden.⁶⁴ Al deze veranderingen hadden twee gevolgen voor Saoedi-Arabië in het begin van de jaren '70.

Allereerst had Saoedi-Arabië in korte tijd enorme invloed, en daarmee macht verkregen over de wereldoliemarkt: in 1973 had zij de positie van 'swing-producer' in de oliemarkt overgenomen van de VS.⁶⁵ Daarnaast was Saoedi-Arabië door de grote vraag genoodzaakt in een rap tempo haar productie omhoog te schroeven. Hierdoor werd het binnen enkele jaren enorm rijk. Zo rijk, dat het uiteindelijk meer verdiende dan het kon

---

⁵⁹ Nojeim en Kilroy, *Days of Decision: Turning Points in U.S. Foreign Policy*, 173.

⁶⁰ Anglo-Iranian Oil Company (AIOC, nu BP), Royal Dutch Shell, Standard Oil Company of California (SoCal, later Chevron), Gulf Oil (nu bij Chevron), Texaco (nu bij Chevron), Standard Oil Company of New Jersey (later Esso/Exxon, nu ExxonMobil), Standard Oil Company of New York (Socony, later Mobil, nu ExxonMobil).

⁶¹ Edith Penrose, 'Oil and the international economy: multinational aspects 1900-73', in: R.W. Ferrier en A. Fursenko (red.), *Oil in the World Economy* (New York 1989) 3-16, aldaar 10; R. Andraeasjan, 'World energy crisis and the Middle East', in: R.W. Ferrier en A. Fursenko (red.), *Oil in the World Economy* (New York 1989) 37-49, aldaar 42.

⁶² Penrose, 'Oil and the international economy: multinational aspects 1900-73', 11.

⁶³ Yergin, *The Prize. The Epic Quest for Oil, Money, and Power*, 594.

⁶⁴ Andraeasjan, 'World energy crisis and the Middle East', 40.

⁶⁵ Yergin, *The Prize. The Epic Quest for Oil, Money, and Power*, 594.

uitgeven.⁶⁶ Tegelijkertijd werden de oliebronnen van het land in een ramp tempo uitgeput. Daardoor dreigden niet alleen olievelden beschadigd te raken, maar dreigde de primaire inkomstenbron van Saoedi-Arabië binnen enkele jaren op te raken. En dat tegen een prijs die nog steeds laag was. De vraag ontstond daardoor: waarom zoveel olie verhandelen tegen een lage prijs, als we tegelijkertijd onze productie omlaag kunnen schroeven en daarmee ook nog eens een toekomst garanderen waarin Saoedi-Arabië olie kan blijven verhandelen?⁶⁷ Saoedi-Arabië had door de veranderde realiteit van de oliemarkt een luxepositie verkregen, waardoor het de grote internationale vraag naar olie niet hoefde te beantwoorden. Haar productie zou teruglopen door het embargo, maar dit vormde dus niet langer een gevaar voor de Saoedische economie.

De Veranderingen in het Midden-Oosten ten gevolge van de Zesdaagse Oorlog bracht Saoedi-Arabië in een machtspositie. Tegelijkertijd kwam er uit angst voor opkomend radicalisme druk te staan op haar besluit om een embargo in te stellen op bondgenoot de Verenigde Staten. Wilde Saoedi-Arabië haar machtspositie behouden, dan diende het zich te bewijzen tegenover de Arabische wereld. Het verzoek van Sadat om een embargo in te voeren leende zich perfect voor dit doel. Haar ongenoegen over het handelen van diens Amerikaanse bondgenoot samen met internationale oliemachtsverschuivingen verlaagden daarbij de drempel om uiteindelijk een embargo uit te voeren op diens belangrijke bondgenoot de Verenigde Staten. Op korte termijn zou het embargo effectief blijken: Saoedi-Arabië zou na 1973 definitief het centrum vormen voor Arabische politiek, waarmee het Egypte definitief van de troon had gestoten en het radicalisme had onderdrukt.⁶⁸ Saoedi-Arabië zou echter de bescherming van de Verenigde Staten nog nodig hebben, wilde het diens veiligheid in de regio op de lange termijn garanderen.

---

⁶⁶ Ibidem, 594-595.

⁶⁷ Ibidem, 594-595.

⁶⁸ Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia*, 132.

IV. Olie-embargo: regionale en internationale machtsgreep?

Nederland en de Verenigde Staten onder embargo

Op 28 oktober 1973, 20 dagen na het uitbreken van de Oktoberoorlog, stelde Saoedi-Arabië een ultimatum aan de Nederlandse Staat. Saoedi-Arabië beschuldigde Nederland ervan dat zij in het geheim wapens had geleverd aan Israël, hetgeen ook waar was ondanks herhaalde ontkenningen door Nederland.⁶⁹ De Verenigde Staten was al eerder op 18 oktober onder embargo geplaatst door Saoedi-Arabië, nadat president Nixon besloten had een militaire luchtbrug naar Israël open te stellen.⁷⁰ De Saoedische olieminister Yamani had, zoals gezegd, al meerdere malen bedreigd met het oliewapen, maar klaarblijkelijk zonder resultaat. Na instelling van de luchtbrug verklaarde Saoedi-Arabië daarom dat het alle landen die militaire steun aan Israël hadden geboden, onder een olie-embargo zouden vallen.⁷¹

In het door Saoedi-Arabië gestelde ultimatum werden drie zaken van Nederland verwacht: allereerst diende Nederland Israël te veroordelen wegens agressie, daarnaast moest Nederland het zelfbeschikkingsrecht van de Palestijnen erkennen, en tot slot moest zij publiekelijk van Israël een ontruiming van de bezette gebieden verlangen.⁷² Zou Nederland niet aan deze eisen voldoen, dan zou het geboycot worden. Saoedi-Arabië verzorgde op dat moment de grootste olietoevoer naar Nederland, dat volgens overheidscijfers op dat moment meer dan een kwart (27%) van alle Nederlandse olie-import voor haar rekening nam.⁷³ In de dagen voor de Saoedische afkondiging hadden andere Arabische landen Nederland reeds onder embargo geplaatst. Met Saoedi-Arabië erbij, zou meer dan 60% van de totale Nederlandse olie-import geblokkeerd worden. Hierdoor had Saoedi-Arabië een aanzienlijke onderhandelingspositie tegenover Nederland. Toch besloot Nederland niet in te gaan op het ultimatum, waardoor op 2 november ook het embargo van Saoedi-Arabië officieel van kracht ging.⁷⁴

---

⁶⁹ Nationaal Archief, Den Haag, Max van der Stoel, nummer toegang 2.21.420, inventarisnummer 234, Nota 9 oktober 1973 omtrent de uitvoer naar Israël en Arabische landen.

⁷⁰ Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia*, 132.

⁷¹ Ibidem, 132.

⁷² Fred Grünfeld, *Nederland en het Midden-Oosten. Het Arabische olie-embargo 1973/1974 & De verplaatsing van de Nederlandse ambassade in Israël, 1980* (Leiden 1984) 63.

⁷³ NL-HaNA, Stoel, Max van der, nummer toegang 2.21.420, inventarisnummer 234, Verdeling van de Nederlandse invoer van olie in percentages van de totale Nederlandse olie-invoer.

⁷⁴ Grünfeld, *Nederland en het Midden-Oosten. Het Arabische olie-embargo 1973/1974*, 49.

In de maanden die daarop volgden behield Nederland haar pro-Israëlische houding. Reden voor deze onbewogenheid was onder meer de binnenlandse druk om steun aan Israël te betuigen. De Nederlandse bevolking was in 1973 sterk pro-Israëlitisch, en zag de Oktoberoorlog als een moment waarin Nederland solidariteit met Israël moest zien te behouden.⁷⁵ Daarnaast speelde ook de aanneming onder minister van buitenlandse zaken Max van der Stoep dat het embargo alleen maar op Nederland gericht was om zo heel Europa te raken, waardoor het veranderen van standpunt weinig uit zou maken en alleen maar zwak over zou komen.⁷⁶ Veel van de door West-Europese landen geïmporteerde olie moest namelijk via Rotterdam getransporteerd worden. Door Nederland te boycotten, zou OPEC en daarmee Saoedi-Arabië in een klap West-Europa kunnen raken. Om deze reden waren veel Europese landen dan ook kritisch tegenover Nederland. Verschillende landen geleid door Frankrijk waren van mening dat Nederland zich diplomatiek onhandig had opgesteld in het Arabisch-Israëlijs conflict, en oefenden druk uit om te zorgen dat Nederland een meer pro-Arabische houding in zou nemen.⁷⁷ De drang van de andere West-Europese landen om Nederland druk op te leggen, had daarbij mee te maken dat deze landen in de jaren daarvoor toenemend afhankelijk waren geworden van Arabische olie.⁷⁸

Nederland gaf echter weinig gehoor aan de Europese kritiek. Dit had te maken met de belangrijkste reden voor Nederland om een pro-Israël beleid te hanteren: haar Atlantische oriëntatie. Zoals besproken in het tweede hoofdstuk, speelde voor Nederland als kleinere macht het beleid van de Verenigde Staten een belangrijke rol. Dit gold ook voor het Midden-Oosten: Nederland in de jaren '60 en '70 in het algemeen vaak de Amerikaanse Midden-Oostenpolitiek.⁷⁹ Het feit dat de Verenigde Staten Israël steunden, was voor Nederland voldoende om eenzelfde buitenland te voeren, zo stellen Hellema e.a. Door de Verenigde Staten te steunen, werden namelijk concrete en grote economische belangen gediend.⁸⁰ Voor Nederland was het embargo een manier om kleur te bekennen aan de Verenigde Staten en zo de warme Atlantische band te behouden.

Dit werd haar zoals gezegd niet in dank af genomen. Zo zag Frankrijk het conflict juist als een mogelijkheid voor Europa om een onafhankelijk buitenlandbeleid te

---

⁷⁵ Grünfeld, *Nederland en het Midden-Oosten. Het Arabische olie-embargo 1973/1974*, 110.

⁷⁶ Hellema, *Doelwit Rotterdam*, 63.

⁷⁷ Voorhoeve, *Peace Profits and Principles*, 242.

⁷⁸ Andraeasjan, 'World energy crisis and the Middle East', 40-41.

⁷⁹ Hellema, *Doelwit Rotterdam*, 267.

⁸⁰ *Ibidem*, 267.

ontwikkelen door een Euro-Arabische dialoog aan te gaan met de OAPEC-landen.⁸¹ Nederland moest hier echter niks van hebben, en bleef loyaal aan de Verenigde Staten. Dit was ook niet onopgemerkt gebleven bij toenmalig president Nixon. Tijdens een bijeenkomst in Washington sprak Minister van der Stoep met Nixon, die verklaarde dat Nederland gedurende de crisis 'guts' had getoond.⁸² Het had blijk gegeven van diens loyaliteit en standvastigheid, en dat was moedig geweest. Deze blijk van moed was overigens al vanaf het begin van het embargo duidelijk geweest voor de Amerikaanse top. Zo verklaarde Amerikaanse minister van defensie James Schlesinger al op 3 november 1973 in een bijeenkomst in het Witte Huis dat de Nederland 'brave' was in de crisis, waarna kort nagedacht werd hoe de Verenigde Staten Nederland konden helpen met de olietekorten tijdens de crisis.⁸³ Het doel van Nederland om zich te bewijzen, was dus behaald. Tegelijkertijd was het resultaat van deze bewijsdrang aan de grotere macht dat Nederland uiteindelijk een acht maanden durend embargo te verduren kreeg, dat pas op 10 juli 1974 in zijn geheel werd opgeheven. Door de zelfgecreëerde Europese isolatie was Nederland gedurende periode geheel afhankelijk van de Verenigde Staten, die zelf al maanden eerder van het embargo verlost was. Deze periode van isolatie zou uiteindelijk een belangrijke reden zijn voor een toenadering naar verdere Europese coöperatie van Nederlandse zijde.⁸⁴

Saoedi-Arabië en de Verenigde Staten

Dankzij hun invloed op de Arabische bondgenoot, waren de Verenigde Staten zelf half maart 1974 al van het boycot verlost. Saoedi-Arabië bleek namelijk bereid om met de Verenigde Staten te onderhandelen, hetgeen alles te maken had met die wens om de banden met de VS te herstellen, om zo de toekomst van het eigen land te garanderen.

Dit blijkt uit verschillende staatsdocumenten van Nederland en Verenigde Staten. Zo kreeg de Nederlandse diplomaat Herman van Roijen tijdens zijn bezoek aan Saoedi-Arabië een document doorgespeeld van de Amerikaanse Ambassade met daarin de notulen van een dialoog tussen Sjeik Yamani (minister van olie van Saoedi-Arabië) en

---

⁸¹ Voorhoeve, *Peace Profits and Principles*, 242.

⁸² NL-HaNA, Ministeries voor Algemeene Oorlogvoering van het Koninkrijk (AOK) en van Algemene Zaken (AZ): Kabinet van de Minister-President (KMP), nummer toegang 2.03.01, inventarisnummer 10693, Copie-Memorandum 1 juli 1974, Gesprek met President Nixon.

⁸³ GRF, Box 2. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, November 3, 1973 – Kissinger, Schlesinger, Colby, Moorer.

⁸⁴ Rudy B. Andeweg en Galen A. Irwin, *Dutch Government and Politics* (London 1993) 224.

enkele leden van het Amerikaanse Congres. Van Roijen was in begin november door Nederland om de diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en Saoedi-Arabië te verbeteren, hetgeen uiteindelijk weinig resultaat zou hebben.⁸⁵ In het archief van van Roijen komen echter interessante dingen naar voren, die inzicht geven over de uitgangspositie van Saoedi-Arabië in de crisis.

In het gesprek, dat 8 november plaatsvond, polsten de Amerikaanse congresleden bij olieminister Yamani wat ervoor nodig zou zijn om het embargo van Saoedi-Arabië en OAPEC in zijn geheel te doorbreken. Uit de antwoorden van Yamani komt sterk naar voren dat Saoedi-Arabië op dat moment afhankelijk van ‘de wil van de strijdende [Arabische] partijen,’ waardoor het begin november niks kon doen voor de Verenigde Staten. Wel gaf Yamani aan dat Saoedi-Arabië het embargo zelf nooit had gewild, maar de Verenigde Staten had haar door haar pro-Israëliische handelingen geen keuze gelaten.⁸⁶ Door hun lakse houding naar het Midden-Oosten toe hadden de Verenigde Staten bovendien de toenemende invloed van de Sovjet-Unie in het gebied laten gebeuren.

Toch bleek Yamani bereid om te speculeren over de condities waaronder Saoedi-Arabië mee zou willen werken met de Verenigde Staten. Hij legde daarbij uit dat Saoedi-Arabië door de wereldwijde vraag naar olie vreesde binnen 25 jaar zonder olie te zitten. Dit kon Saoedi-Arabië niet laten gebeuren, tenzij de VS bereid zou zijn om Saoedi-Arabië te helpen met de industrialisatie van het Arabische land. ‘If we produce as the U.S. government wants us to produce, we will produce all of our oil in 25 years or less. We must create a substitute for oil...which means that we must industrialize. Give us technology and markets and we will not only help ourselves, but we will help your (U.S.) balance of payments.’⁸⁷ Al aan het begin van het embargo gaf Saoedi-Arabië dus aan dat het bereid was de Verenigde Staten te steunen, zolang een toekomstige samenwerking gegarandeerd zou worden. Saoedi-Arabië wilde haar afhankelijkheid van olie voor haar nationale inkomsten oplossen door haar economie te diversifiëren.

Ook uit een later gesprek tussen van Roijen en de Saoedische Ambassadeur Rashad Nowilaty volgt dat industrialisatie een prioriteit was voor Saoedi-Arabië.⁸⁸ “Het

---

⁸⁵ Hellema, *Doelwit Rotterdam*, 127.

⁸⁶ NL-HaNA, Collectie 282 Dr. J.H. van Roijen, nummer toegang 2.21.183.70, inventarisnummer 62, Verslag ontmoeting Amerikaanse Congressman Steele en Saoedi-Arabische minister van Olie Yamani, pagina 2.

⁸⁷ NL-HaNA, Roijen, van, 2.21.183.70, inv. nr. 62, Verslag ontmoeting Amerikaanse Congressman Steele en Saoedi-Arabische minister van Olie Yamani, pagina 5.

⁸⁸ NL-HaNA, Roijen, van, 2.21.183.70, inv. nr. 62, Verslag lunchgesprek tussen van J.H. van Roijen en Saoedi-Arabische Ambassadeur Nowilaty, pagina 4.

economisch motief [van industrialisatie] en de gedachte aan een rendabele besteding van de onvermijdelijk afnemende olierijkdom staan voor Saoedi-Arabië voorop...olie in de bodem is een betere investering dan het vergaren van steeds goedkopere dollars.’⁸⁹ Yamani verwoordde het in de dialoog met de congressman als volgt: “We control the supply and affect the worldprice and supply. Saudia Arabia can produce 20 million barrels per day [...] but [...] Saudia Arabia can do everything that she needs to do with a production of 5 million barrels per day. At the same time, if we produce more oil it will help to keep the price increases at a reasonable rate.”⁹⁰ Yamani maakte daarmee duidelijk dat voor Saoedi-Arabië de productie laag kon blijven, omdat zij al voldoende inkomsten hadden met een verlaagde productie. Zou de Verenigde Staten echter bereid zijn te helpen met de diversificatie van de Saoedische economie, dan zou Saoedi-Arabië ervoor zorgen dat er voldoende olie werd geproduceerd om zo een stabiele oliemarkt te behouden, hetgeen de Verenigde Staten boven alles verlangde. De oorlog was nog niet afgelopen, of de kaarten lagen al op tafel.

Naarmate het embargo vorderde, werd het de VS steeds duidelijker dat Saoedi-Arabië onder het embargo uit wilde komen. Zo sprak Kissinger al op 29 november: ‘We have had two letters from Yamani. [...] I get the impression they are blinking. [...] They seem to be looking for a way out.’⁹¹ Daarnaast blijkt uit Amerikaanse staatsdocumenten dat Nixon en Kissinger al snel door hadden wat het probleem was, waardoor Saoedi-Arabië het embargo niet kon opheffen: ‘His (Faisal) problem is [that] he is a friend of the United States, but he is pressured by radicals. So he is leapfrogging the radicals so he isn’t embarrassed by his U.S. relationship.’⁹² Faisal’s probleem was de Amerikanen duidelijk geworden: ‘Faisal’s real problem is how he can lift the embargo and still retain leadership of the radicals.’⁹³

Deze bronnen bevestigen het beeld wat Yamani schetste: Saoedi-Arabië wilde het embargo opheffen, maar wilde diens leiderschapsrol in de Arabische wereld niet

---

⁸⁹ NL-HaNA, Roijen, van, 2.21.183.70, inv. nr. 62, Verslag lunchgesprek tussen van J.H. van Roijen en Saoedi-Arabisch Ambassadeur Nowilat, pagina 4.

⁹⁰ NL-HaNA, Roijen, van, 2.21.183.70, inv. nr. 62, Verslag ontmoeting Amerikaanse Congressman Steele en Saoedi-Arabisch minister van Olie Yamani, pagina 7.

⁹¹ GRF, Box 2. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, November 29, 1973 – Kissinger, Schlesinger, Colby, Moorer, Kenneth Rush.

⁹² GRF, Box 2. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, November 29, 1973 – Kissinger, Schlesinger, Colby, Moorer, Kenneth Rush.

⁹³ GRF, Box 3. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, 26 december 1973 – Kissinger, Schlesinger.

verliezen. Het had eindelijk de 'radicals', ofwel het radicalisme waar Saoedi-Arabië bang voor was, onder controle gekregen. Zou het te openlijk de Verenigde Staten steunen, dan zou dit niet stroken met diens steun aan de Arabische coalitie. Zo merkt Kissinger op 29 november al op dat Saoedi-Arabië had laten weten dat zij het embargo misschien al had laten vallen wanneer zij de gelegenheid had gekregen de overeenkomst tussen Egypte en Israël op 11 november om een staakt-het-vuren in de Sinaï te starten, bekend te maken.⁹⁴ Bekendmaking van een staakt-het-vuren door Saoedi-Arabië zou blijken geven van Saoedische steun aan regionale vrede en stabiliteit. Zolang Saoedi-Arabië uit haar acties dus kon laten blijken dat het een leiderschapsrol innam in de regio, dan was het goed. Dit zou haar dominante positie in de regio zoals in hoofdstuk twee besproken, bevestigen.

Het ging Saoedi-Arabië dus naast garantie op een diverse economie ook in grote mate om haar beeld in de regio. Tegelijkertijd speelde er de reële argumenten dat Saoedi-Arabië en diens koning de situatie in het Midden-Oosten onrechtvaardig vonden. Ook de archieven van van Roijen bevestigen het beeld uit de literatuur dat Faisal een groot belang zag in het oplossen van de Joodse bezetting van Jeruzalem.⁹⁵ Tegelijkertijd volgt uit de archieven ook dat Saoedi-Arabië haar nek uitstak voor de Verenigde Staten. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit een geheime deal van begin januari 1974 om een militaire vloot van de Verenigde Staten te voorzien van olie.⁹⁶

Hierin zit de kern van het handelen van Saoedi-Arabië gedurende het embargo: zij was aan de ene kant oprecht in haar eis dat de Verenigde Staten druk zou uitoefenen op Israël. Tegelijkertijd liet zij echter doorschemeren dat ze een sterke economische en politieke samenwerking in de toekomst wilde, en dat zij daarom onder het embargo wilde uitkomen. Dit zou echter niet ten koste kunnen gaan van haar positie in de regio.

Om zelf onder het embargo uit te kunnen komen, wilde de Verenigde Staten ervoor zorgen dat het embargo los zou worden gezien van de Oktoberoorlog. De strategie van Kissinger hierbij was, dat vrede het makkelijker zou maken voor Saoedi-Arabië om de banden met de Verenigde Staten aan te halen zonder gezichtsverlies te lijden.⁹⁷ Uit een dialoog tussen Kissinger en Schlesinger op 8 maart 1974, daags voor de opheffing van het

---

⁹⁴ GRF, Box 2. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, November 29, 1973 – Kissinger, Schlesinger, Colby, Moorer, Kenneth Rush.

⁹⁵ NL-HaNA, Roijen, van, 2.21.183.70, inv. nr. 62, Verslag lunchgesprek tussen van J.H. van Roijen en Saoedi-Arabisch Ambassadeur Nowilaty, pagina 3.

⁹⁶ Box 3, Memoranda of Conversations – Nixon Administration, January 8, 1974 – Kissinger, Schlesinger.

⁹⁷ Box 3, Memoranda of Conversations – Nixon Administration, March 8, 1974 – Nixon, GOP Congressional Leadership.

embargo, volgt dat de VS daarom wilde zorgen dat er een stabiele vrede in de regio terecht kwam. 'We have to decouple the embargo.' Allereerst zou dit ervoor zorgen dat VS diens invloed in de regio had gegarandeerd, en daarnaast zou door vrede het embargo los komen te staan van de oorlog.⁹⁸ Ondertussen was de 'shuttle-diplomacy' van Kissinger al enkele weken gaande, en nadat hij de OAPEC-landen had overtuigd dat er geen langdurige vrede zou komen zonder een opheffing van het embargo, werd op 18 maart het embargo voor de Verenigde Staten opgeheven.⁹⁹

De Verenigde Staten had met het opheffen van het embargo en de daaropvolgende vredesbesprekingen voor zichzelf een gunstige positie gecreëerd in het Midden-Oosten. Door de behouden band met Saoedi-Arabië en de betere diplomatieke betrekkingen met de Arabische landen, zou het diens invloed op OPEC en daarmee op de wereldoliemarkt behouden.

En Nederland? Omwille van diens Atlantische oriëntatie was het terechtgekomen in een internationaal machtsspel. Saoedi-Arabië trof Nederland met het embargo enerzijds omdat het daadwerkelijk de onrechtmatigheden die Israël had begaan wilde rechtzetten. Hierbij was het fanatisme van Koning Faisal een belangrijke aanjager, zoals zowel de literatuur beargumenteren, en de bronnen bevestigen. Tegelijkertijd lijkt het erop dat Nederland de ideale zondebok was voor Faisal om zich te bewijzen aan de andere Arabische landen, om zo de het opkomende radicalisme te baas te blijven. Nederland had zich weliswaar dapper opgesteld, het had zich ook geïsoleerd opgesteld binnen Europa. Dit had ervoor gezorgd dat ze een acht maanden durende crisis te verduren had gekregen, vier maanden langer dan diens Atlantische bondgenoot. Gedurende deze periode van isolatie rekende het op de hulp van de Verenigde Staten, maar hun lukte het niet Faisal ertoe te bewegen het embargo op te heffen.¹⁰⁰ Toen het embargo uiteindelijk op 10 juli werd opgeschort, leek dit eerder het gevolg te zijn van het feit dat het embargo al enige tijd werd gezien 'als een achterhaalde zaak', dan dat er een lobby van de Verenigde Staten zat.¹⁰¹ Nederland had zelf niet de macht gehad invloed uit te oefenen op Saoedi-Arabië. Haar hang naar hulp van de Verenigde Staten had haar in het verleden wel meer invloed opgeleverd op het internationale systeem, het had door het embargo eveneens geleerd

---

⁹⁸ Box 3, Memoranda of Conversations – Nixon Administration, March 8, 1974 – Nixon, GOP Congressional Leadership.

⁹⁹ Ishaq I. Ghanayem en Alden H. Voth, *The Kissinger Legacy. American-Middle East Policy* (New York 1984) 138.

¹⁰⁰ Hellema, *Doelwit Rotterdam*, 251.

¹⁰¹ Ibidem, 256.

dat het risicovol kon zijn om alle kaarten in te zetten op de Verenigde Staten. Zoals gezegd zou dit uiteindelijk een belangrijke aanleiding zou zijn om het Atlanticisme te herzien en een Europese coöperatie op te zoeken.

Voor Saoedi-Arabië waren echter de doelen behaald: het had zich door het embargo in het centrum van de Arabische politiek weten te katapulteren en had daarmee het gevreesde radicalisme onder druk weten te houden. Tevens had het haar bondgenootschap met de VS weten te behouden, waardoor haar 'oil for security' overeenkomst behouden bleef. Ondertussen had het gedurende het embargo gunstige afspraken gemaakt voor de toekomst, afspraken die de fundering zouden leggen voor een langdurige innige relatie met de Verenigde Staten, die tot op de dag vandaag bestaat.

V. Conclusie

Door het olie-embargo van Saoedi-Arabië in een internationale context te plaatsen, heeft dit paper getracht de eurocentrische blik van waaruit het embargo op Nederland tot dusver is onderzocht, te verbreden. Gezien vanuit dit internationale perspectief, waarom besloot Saoedi-Arabië in 1973/1974 naast de olieboycot op de Verenigde Staten ook een embargo in te stellen op Nederland, en was dit embargo succesvol?

Uit dit onderzoek blijkt dat voor Saoedi-Arabië, zoals Hellema en Grünfeld al aantoonde, inderdaad religieuze en pro-Arabische overwegingen meespeelden in het besluit om een embargo op het pro-Israëliëse Nederland in te stellen. Het pro-Israëliëse beleid van Nederland kan daarbij voor een groot deel verklaard worden aan de hand van het Nederlandse besluit haar Midden-Oostenpolitiek in de jaren '60 en '70 gelijk te stellen aan dat van haar bondgenoot de Verenigde Staten. Reden hiervoor was dat Nederland als kleinere macht overtuigd was van de voordelen die loyaliteit aan de Verenigde Staten Nederland zou brengen in de wereldpolitiek.

Tegelijkertijd speelde er voor Saoedi-Arabië meer dan religie en fanatisme. Het uitvoeren van het embargo stelde Saoedi-Arabië namelijk in staat haar regionale dominantie in het Midden-Oosten te consolideren. Hiermee kreeg het de kans af te rekenen met het regionale radicalisme, wat al jaren vanuit binnen- en buitenland een dreiging vormde voor het Saudische koningshuis. Ongenoegen over het handelen van de Verenigde Staten samen met een nieuwe economische realiteit in de wereldeconomie, maakte het gemakkelijker voor Koning Faisal om het besluit te nemen zijn belangrijkste bondgenoot onder embargo te stellen. Uit primair bronnenmateriaal volgt dat Saoedi-Arabië vervolgens, nadat het haar regionale dominantie had veiliggesteld, weer toenadering zocht tot de Verenigde Staten. Dit deed het, om zo haar regionale en internationale positie ook op de lange termijn veilig te stellen. Het embargo leek daarmee in belangrijke mate uitgevoerd te zijn om een positief beeld van Saoedi-Arabië binnen de Arabische wereld neer te zetten.

Daarnaast volgt uit de staatsdocumenten dat Saoedi-Arabië het embargo ook gebruikte om een toekomstige economische samenwerking met de Verenigde Staten te garanderen. De Verenigde Staten wilde van het embargo af en zekerheid op stabiliteit van de wereldoliemarkt in een nieuwe economische realiteit, waar de Verenigde Staten niet langer de olieprijs bepaalden. Saoedi-Arabië kon dit als nieuwe marktleider bieden, in

ruil voor Amerikaanse hulp bij de diversifiëring van de Saoedische economie. Het embargo lijkt daarmee dus zowel een manier te zijn geweest voor Saoedi-Arabië om een regionale machtsgreep te consolideren, als de veiligheid en economische toekomst van haar land veilig te stellen.

Door haar overtuiging van het Atlanticisme, was Nederland middenin ingrijpende internationale machtsverschuivingen terechtgekomen. Saoedi-Arabië leek daarbinnen Nederland vooral te gebruiken om de Saoedische positie in het Midden-Oosten te versterken. Tegelijkertijd bleek Nederlandse loyaliteit aan de Verenigde Staten geen garantie voor internationale veiligheid. Hierdoor werd Nederland als kleinere macht inderdaad, zoals de realisten stellen, behandeld als een pion binnen het internationale systeem, dat bovenal overgeleverd was aan de welwillendheid van haar machtigere bondgenoot om haar te helpen. Saoedi-Arabië had zich na 1973 daarentegen als machtige speler op de internationale kaart gezet. Zo gezien keerde de wereld van vóór de oliecrisis inderdaad niet terug.

Tot slot nog enkele opmerkingen. Uit het onderzoek kan geconcludeerd worden dat een deel van Saoedische besluitvorming voortkwam uit veiligheidsoverwegingen. In een vervolgonderzoek zou dit gecombineerd kunnen worden met het concept van veiligheid zoals Beatrice de Graaf dit heeft uitgewerkt, om zo een beter begrip van de achterliggende drijfveren van Saoedisch buitenlandbeleid te krijgen.¹⁰² Dit bleek buiten het bereik van dit onderzoek. Daarnaast is er omwille van een taalbarrière voor dit paper enkel gebruikt gemaakt van Westerse staatsdocumenten om de politiek van Saoedi-Arabië voor en tijdens het olie-embargo te analyseren. Om dit te compenseren is er in dit paper geprobeerd, waar dit kon, zo veel mogelijk gebruik te maken van secundaire literatuur van Arabische academici. In verder onderzoek zou er meer onderzoek gedaan kunnen naar Arabische archieven, om zo eveneens een beter beeld te krijgen van het Saoedische perspectief.

---

¹⁰² Beatrice de Graaf, 'De Historisering van Veiligheid. Introductie', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 125 (2008) 3, 305-313.

VI. Literatuurlijst

Bronnen

Gerald R. Ford Presidential Library & Museum (GRF)

- Box 2. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, November 3, 1973 – Kissinger, Schlesinger, Colby, Moorer.
- Memoranda of Conversations 1973-1977, Box 2. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, November 27, 1973 – Nixon, Kissinger, Bipartisan Congressional Leadership.
- Box 2. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, November 29, 1973 Kissinger, Schlesinger, Colby, Moorer, Kenneth Rush.
- Box 3. Memoranda of Conversations – Nixon Administration, 26 December 1973 – Kissinger, Schlesinger.
- Box 3, Memoranda of Conversations – Nixon Administration, January 8, 1974 – Kissinger, Schlesinger.
- Box 3, Memoranda of Conversations – Nixon Administration, March 8, 1974 – Nixon, GOP Congressional Leadership.

Nationaal Archief, Den Haag (NL-HaNA)

- Max van der Stoel, nummer toegang 2.21.420, inventarisnummer 234.
- Ministeries voor Algemeene Oorlogvoering van het Koninkrijk (AOK) en van Algemene Zaken (AZ): Kabinet van de Minister-President (KMP), nummer toegang 2.03.01, inventarisnummer 10693.
- Collectie 282 Dr. J.H. van Roijen, nummer toegang 2.21.183.70, inventarisnummer 62.

United Nations Security Council (UNSC)

- 'Resolutions adopted by the Security Council in 1967, /RES/242, 22 november 1967.

Literatuur

Al-Rasheed, Madawi, *A History of Saudi Arabia* (New York 2010).

Andeweg, Rudy B., en Galen A. Irwin, *Dutch Government and Politics* (London 1993).

- Andraeasjan, R., 'World energy crisis and the Middle East', in: R.W. Ferrier en A. Fursenko (red.), *Oil in the World Economy* (New York 1989) 37-49.
- Bachrach, Peter, and Morton S. Baratz, 'Decisions and Nondecisions: An Analytical Framework', *The American Political Science Review* 57 (1963) 3, 632-642.
- Brinkhorst, L.J., 'Nederland in de Europese Gemeenschap: terugblik en vooruitzicht', in: P.M. Hommes (red.), *Nederland en de Europese eenwording* (Den Haag 1980) 200-218.
- Bronson, Rachel, *Thicker Than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia* (New York 2006).
- Bowman, Bradley, 'Realism and Idealism: US Policy toward Saudi Arabia, from the Cold War to Today', *Parameters* (Winter 2005-06) 92-105.
- Cleveland, William L., *A History of the Modern Middle East* (New York 2012).
- Crump, Laurien en Susanna Erlandsson, 'Introduction. Smaller powers in Cold War Europe', in: Laurien Crump en Susanna Erlandsson (red.), *Margins for manoeuvre in Cold War Europe: the influence of smaller powers* (Abingdon 2020) 1-10.
- Dijk, Ruud van e.a., 'Introduction: A small state on the global scene', in: Ruud van Dijk e.a. (red.), *Shaping the International Relations of the Netherlands 1815-2000* (London 2018) 1-12.
- Ghanayem, Ishaq I. en Alden H. Voth, *The Kissinger Legacy. American-Middle East Policy* (New York 1984).
- Graaf, Beatrice de, 'De Historisering van Veiligheid. Introductie', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 125 (2008) 3, 305-313.
- Grünfeld, Fred, *Nederland en het Midden-Oosten. Het Arabische olie-embargo 1973/1974 & De verplaatsing van de Nederlandse ambassade in Israël, 1980* (Leiden 1984).
- Grünfeld, Fred, *Nederland en het Nabije Oosten. De Nederlandse rol in de internationale politiek ten aanzien van het Arabisch-Israëliësch conflict 1973-1982* (Maastricht 1991).
- Hellema, Duco, Cees Wiebes en Toby Witte, *Doelwit Rotterdam. Nederland en de oliecrisis 1973-1974* (Den Haag 1998).
- Hurd, Ian, *International Organizations. Politics, Law, Practice* (Cambridge 2018).

Jaquet, L.G.M., 'The role of a small state within alliance systems', in: P.M. Hommes, *Nederland en de Europese eenwording* (Den Haag 1980) 185-199.

Lippman, Thomas W., *Hero of the Crossing: How Anwar Sadat and the 1973 War Changed the World* (Nebraska 2016).

Meital, Yoram, 'The Khartoum Conference and Egyptian Policy after the 1967 War: A Reexamination', *Middle East Journal* 54 (Winter 2000) 1, 64-82.

Meital, Yoram, 'The October War and Egypt's Multiple Crossings', in: Asaf Siniver, Asaf (red.), *The Yom Kippur War: Politics, Diplomacy, Legacy* (New York 2013) 49-66.

Nojeim, Michael J. en David P. Kilroy, *Days of Decision: Turning Points in U.S. Foreign Policy* (Washington 2011).

Penrose, Edith, 'Oil and the international economy: multinational aspects 1900-73', in: R.W. Ferrier en A. Fursenko (red.), *Oil in the World Economy* (New York 1989) 3-16.

Reef, Johannes, *Die Niederlande im Internationalen System. Fallstudien zum Einfluss eines Kleinstaates* (Münster 1995).

Staden, Alfred van, 'The Changing Role of the Netherlands in the Atlantic Alliance', *West European Politics* 12 (Januari 1989) 1, 99-111.

Voorhoeve, J.J.C., *Peace, Profits and Principles. A Study of Dutch Foreign Policy* (Leiden 1985).

Wijngaart, Kim van der, *Bondgenootschap onder Spanning. Nederlands-Amerikaanse Betrekkingen, 1969-1976* (Hilversum 2011).

Yergin, Daniel, *The Prize. The Epic Quest for Oil, Money, and Power* (London 1991).